

Argument

„Arhitectura este înfățișarea spațială a gradului de civilizație la care a ajuns un popor.”

(I.D.Enescu, Arhitectura și economia națională, Revista Arhitectura, 1934)

Hoinărind în centrul vechi, printre hanuri și bănci...

Cu centrul vechi al Bucureștilor m-am întâlnit în copilărie. Mergeam la cumpărături cu cei mari pe Lipscani, Gabroveni, Covaci, Șelari. O zonă animată, colorată, plină de magazine înșesate cu toate mărfurile posibile, cu vitrine mari și balcoane mici, o dantelărie din fier forjat atârnată de pereții parcă niciodată drepți. Era un du-te-vino continuu, nemișcate rămâneau doar manechinele ce mă priveau din vitrine. Regăseam același iureș și ziua și la lăsatul serii. Ziua priveam casele, ca să le deosebesc, încercând să-mi iau repere ca să știu pe ce stradă suntem, iar seara spionam ferestrele luminate de la etajele de deasupra magazinelor. Eram curioasă cine locuiește și cum e acolo, eram convinsă că sunt niște mici palate, ca în povești.

Am continuat să mă plimb pe străzile centrului vechi al Bucureștilor în studenție. Între Școala de Arhitectură și stația de metrou Unirea alegeam diferite variante de traseu, străbătând adesea

măcar o porțiune din fiecare stradă. Mă fascina cum curg dintr-una într-alta, parcă mă conduceau, fără să-mi lase impresia că mă depărtez, că mă rătăcesc, că pierd timpul. Atunci am avut senzația că înțeleg „inima orașului”, că-i simt pulsul.

M-a fascinat și m-a cucerit, deși zona începuse să se degradeze evident, iar ochii mei nu mai căutau povești. Acolo am făcut primele desene de ancadramente și decorații parietale și primele fotografii de case și străzi. Acolo am făcut și proiectul de diplomă, pe terenul liber dintre străzile Lipscani, Șelari, Smârdan, parcă tocmai spre a reîntregi această inimă bătrână a Bucureștilor. Am colindat printre case și prin fel și fel de cotloane, am desenat detalii și am căutat planuri, am citit, avidă să aflu, să știu totul sau cât mai mult.

Ma plimb și azi prin aceste locuri cu aceeași plăcere. Conștientă însă că bucuria îmi vine mai mult dinăuntru. Din tot ce-am trăit, ce-am văzut și am citit despre ele. Identitatea lor o caut în

Centru istoric financiar-bancar al Bucureștilor

---

fragmentele de detalii rămase, în decorațiile tocite și distruse de vreme, în puținele clădiri ce-și mai păstrează unitatea și prestanța.

Parafrazând melodia celebră a lui Yves Montand, *îmi place să hoinăresc pe micile străduțe pentru că am atâtea de văzut (J'aime flâner sur les grands boulevards/ y a tant de choses, y a tant de choses/ y a tant de choses à voir)*. Cred că încă mai este ceva de văzut. Încă mai știm că centrul vechi al Bucureștilor înseamnă istorie vie, nu ruine. Încă mai regăsim și o fărâamă din imaginea, din sufletul ce anima Bucureștii de altădată. Din sufletul nostru. Mai putem povesti turiștilor că centrul istoric înseamnă clădiri admirabile în care se făcea un comerț pe gustul fiecăruia, hanuri cu parfum de secole medievale care ascund uitate povești incredibile, biserici cu zidurile înnegrite de fumul lumânărilor, alte clădiri destinate schimbului și tranzacțiilor bancare.

Centrul istoric, "inima Bucureștilor", poartă toată tristețea generată de nepăsarea și haosul vremurilor de după ultimul război mondial, un vâl apăsător care i-a împrăștiat viața, i-a anihilat strălucirea, l-a descompus. De vreo două decenii, lucrurile par să se schimbe din nou în bine, încet, cu sincope.

Mai există încă amintirile oamenilor, cărțile – puține - în care s-au strâns mărturii, documentele adunate în arhive, colecționarii încăpățânați care strâng fotografii, înscrisuri și presă. Așa am aflat despre hanurile celebre, despre arhitectii și constructorii de case celebri și despre băncile aproape la fel de celebre. Uimirea mea a fost întrecută doar de bucurie când l-am auzit pe guvernatorul Băncii Naționale a României spunând la o reuniune că, în preajma ultimului război, funcționau în această zonă aproape două sute de bănci, că era o zonă extrem de importantă pentru viața economică a țării, un adevărat *city financiar-bancar!* Cum era posibil? Cum au dispărut? Ce istorii au adăpostit aceste clădiri? I se poate reda inimii Bucureștilor strălucirea pe care o merită?

Am vrut să aflu mai multe și să împărtășesc și altora. Așa a apărut acest album despre sediile instituțiilor financiar bancare concentrate, vreme de un secol, în jurul Băncii Naționale a României. Vă invit să intrați într-o carte cu imagini și povești care fac parte din istoria Bucureștilor, dar și din istoria noastră, a tuturor.

LEGENDĂ HARTĂ:

 Bănci	 Instituții de credit
 Societati de asigurare	 Altele

Bănci: 1. Palatul vechi al BNR, 2. Palatul nou al BNR, 3. Palatul Băncii Chrissoveloni, 4. Banca de Scont, 5. Banca L. Bercovitz, 6. Banca Marmorosch Blank, 7. Banca Franco-Română, 8. Banca de Credit Român, 9. Banca Română de Comerț și Industrie, 10. Banca „Fortuna”, 11. Băncile din Strada Smârdan, nr. 3-11, 12. Banca Agricolă, 13. Banca Generală Română, 14. Banca Anglo-Română, 15. Bănci și instituții financiare dispărute.

Instituții de credit: 16. Casa de Economii și Consemnațiuni, 17. Creditul Industrial, 18. Casa Rurală, 19. Creditul Funciar Rural, 20. Creditul Funciar Urban, 21. Palatul Bursei și al Camerei de Comerț.

Societăți de asigurare: 22. Societatea de Asigurare „Dacia”, 23. Societatea de Asigurare Dacia-România, 24. Societatea de Asigurări „Generală”, 25. Societatea de Asigurare „Națională”, 26. Societatea de Asigurare „Agricola Fonciera” și Societatea de Asigurare „Adriatică”,

Altele: 27. Casa de Pensiuni, împrumuturi și ajutoare a funcționarilor B.N.R., Calea Victoriei, nr. 22-24, 28. Pasajul Villacrosse-Macca

Centru istoric financiar-bancar al Bucureștilor

---

*Vedere aeriană dinspre Calea Victoriei a Străzii Lipscani
cu Palatul Vechi al Băncii Naționale a României.*

I. Istoric

*„Ne dăm seama că orașele noastre sunt foarte noi.
Înainte de 1880 erau numai târgurile crescute pe nevoi de schimb.
Niciunul nu avea alte motive de existență.
Unora le-a revenit ulterior importanță politică sau culturală.”*
(Octav Doicescu, Despre reconstrucție,
„Simetria”, caiete de artă și critică, 1945)

Strada Lipscani în perioada interbelică.

De la Târgul din Lăuntru, la Centrul financiar

Prima mențiune a Bucureștilor datează din 1459. Ca așezarea să poată fi amintită atunci într-un act, trebuie să fi existat de ceva vreme. Unii spun că s-ar fi așezat pe locurile acestea mai întâi un cioban, al cărui nume, Bucur, ar fi fost lăsat moștenire viitorului oraș. Alții, mai puțin încrezători în legende, înclină să-l vadă pe domnitorul Mircea cel Bătrân drept întemeietor. La început va fi fost o mână de case în apropierea râului Dâmbovița, o apă cu multe meandre și afluenți, care se revărsa temeinic primăvara și toamna, lăsând pe unul dintre maluri mlaștini întinse. Actul emis de Vlad Țepeș la 20 septembrie 1459 în Cetatea Dâmboviței întărea propărietățile acordate unor boieri. Cetatea, numită a Dâmboviței, s-a ridicat pe o fortificație anterioară despre care nu știm mare lucru și care supraveghea drumul dintre Târgșor și Giurgiu.

Strada Carol,
actuala stradă Franceză.

Cetatea Dâmboviței a rezistat vremurilor și atacurilor și a devenit, după un secol, reședință domnească. O reședință fără o biserică cum se cuvine nu se potrivea cu vremurile, așa că o biserică domnească a fost zidită de Mircea Ciobanul. Biserica, păstrată până astăzi, lângă Piața de Flori, este cel mai vechi lăcaș religios în ființă, în forma lui originală, din București. Îndată au început să se așeze în jurul Curții Domnești și a bisericii fel și fel de boieri, dregători, ne-

gustori, meșteșugari. A apărut între biserica Curții Domnești și biserica Sf. Anton, de lângă pușcărie (cea care a ars în marele foc din 1847), o piață care avea să se cheme curând Târgul din Lăuntru, un perimetru strâmt, dar generos pentru acele vremuri, închis și sofisticat, spre deosebire de Târgul de Afară, aflat la est, unde începea actuală Calea Moșilor spre Obor (târgul de vite, de lemne și de fân). De fapt, la începuturi, Târgul de Afară se afla după Biserica Sibilelor, pentru că acolo sfârșea orașul. Iar mai târziu s-a tot îndepărtat de locul inițial.

„Comerțul lua avânt. Greci, bulgari, armeni, sicilieni din Ragusa, venețieni, dalmați, sași din Sibiu și Brașov, ruși, nemți, evrei soseau de pretutindeni în București. Unii își vindeau marfa și plecau, alții rămâneau aici. (...) Comercianții din București se aprovizionau de la Viena și mai ales de la Leipzig” (Frédéric Damé, *Bucureștiul în 1906*). Întregul comerț se concentrase în spatele Palatului Domnesc, pe străduțele care dădeau în Ulița mare, devenită, după 1750, strada Lipscani.

Nu a trebuit mult ca, pe ulițe cu nume de meșteșugari (Boiangiilor, Șelari, Fierarilor, Șalvaragiilor, Lăcătușilor, Blănarilor, Mătăsarilor, Gabrovenilor), să mișune brutari, măcelari, simigii, cofetari, zăbunari, șalvaragii, blănari, ișlicari, cojocari, șelari, ceaprazari, cavafi, mărchitani, tabaci, covaci etc care, ca să-și poată desfășura ca lumea negoțul, aveau nevoie de zarafi. Adică de persoane care se ocupau cu schimbul banilor, cu împrumutul lor, cu camăta. *Zaraf* este un cuvânt de origine turcă, folosit probabil de secole, deși Nicolae Iorga îl găsea într-un document abia la 1727. Meseria e foarte veche, dinaintea Bibliei, de când au apărut banii, la noi nu putea fi altfel. Zaraful este bancherul de mai târziu. Conform unor statistici din 1860, la București, dintr-un total de 96 bancheri-cămătari, zarafi și zălogi, bancherii cămătari erau în număr de 39 (apud Bogdan Căpraru – *Activitatea bancară. Sisteme, operațiuni și practici*).

Dar tot în acea perioadă nu existau clădiri speciale în care zarafii să-și desfășoare activitatea. Absolut toți funcționau în același tip de prăvălie cu alți negustori, iar cei mai mulți – în hanuri.

Cum se dezvoltă comerțul, iar orașul, devenit capitală, sporea în întindere și se afla la încrucișare de drumuri, s-au ivit foarte repede hanurile care, firesc, s-au înălțat mai ales lângă Târgul din Lăuntru. O descriere admirabilă are Constantin C. Giurescu în *Istoria Bucureștilor*: „Erau clădiri în formă de patralter, cu ziduri groase, mărginind o curte interioară, în care intrai printr-o singură poartă, cu canaturi grele, ce se închideau și se zăvorau în timpul nopții. Semănau deci, sub raportul înfățișării, cu complexul de chilii ce închidea biserica într-o seamă dintre mânăstirile noastre sau în mânăstirile catolice. Corespunzătoare chiliilor erau, la hanuri, prăvăliile, situate la parter, cu ferestrele spre curte, ele aveau fiecare dedesubt câte o pivniță boltită, unde se depozitau mărfurile, iar deasupra, la etaj, o odaie de locuit, iarăși cu ferestrele spre curte. Un dublu pridvor, suprapus, cu coloane și arcade, da ocol clădirii, etajul fiind legat cu parterul

și curtea prin două scări late, de lemn, ce răspundeau în câte un foișor. Privit din afară, hanul avea un aspect de cetate, cu ziduri groase și înalte, fără ferestre exterioare, putând rezista, la vreme de nevoie, unui atac.”

Dionisie Fotino, care își scrie *Istoria generală a Daciei*, în trei volume, la sfârșitul domniei lui Caragea Vodă (în 1815-1818), spune că existau în București la acea dată opt hanuri mari, cu biserici, șapte hanuri mari, fără biserici, și 28 de hanuri mici. Iar George Potra, în lucrarea sa din 1943 *Istoricul hanurilor bucureștene* enumeră 64, plus alte cinci la marginea orașului. Arhitectura multor hanuri s-a mai schimbat în timp, dar toate și-au păstrat prăvăliile, fie că aveau ferestre spre curte ori, mai târziu, spre stradă. Unele dintre cele mai vestite hanuri s-au aflat lângă Târgul din Lăuntru, adică în apropierea Curții Domnești, aproximativ în perimetrul considerat azi *City financiar*: Șerban Vodă, Constantin Vodă, Greceanu, Grecilor, Zlătari, Sf. Ioan cel Mare, Mihai Vodă, Stănescu, Colței, Zamfir, Castrîșoaiei, Dedu, Gabroveni, Hanul cu Tei și încă și încă. (Vezi caseta de pe următoarea pagină)

Hanul lui Manuc.

Hanurile, după Ionescu-Gion

Gheorghe Ionescu-Gion publica în Istoria Bucureștilor din 1899 o listă a principalelor hanuri din Bucureștii de dinainte de 1800.

Hanul Șerban Vodă care se afla între Lipscani și strada Doamnei, a ars în 1704. Pe locul lui au fost ridicate palatele B.N.R.

Hanul Constantin Vodă, pe locul unde se afla Palatul Poștelor – azi Muzeul Național de Istorie a României.

Hanul Filipescu, ridicat la colțul străzii Lipscani, cedat în 1713 de Radu Filipescu și fiii săi clucerului lordache, se afla pe amplasamentul viitoarei Societăți Dacia.

Hanul Colțea, construit alături de biserică și de Spitalul Colțea de către spătarul Mihai Cantacuzino, a ars în 1839.

Hanul Sf. Gheorghe, construit de Constantin Brâncoveanu lângă Biserica Sf. Gheorghe, a ars în 1804; a fost reparat și a fost distrus definitiv la incendiul din 1847.

Hanul Filaret Colțea, ridicat de mitropolitul Filaret la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Hanul Filaret Mogoșoaiei, pe locul unde a fost construit mai apoi vechiul Teatru Național.

Hanul Chirița, lângă Hanul Sf. Gheorghe.

Hanul Bălăceanu, între Hanul Chirița și Hanul Filaret Colțea.

Hanul Sfânta Ecaterina, construit lângă mănăstirea cu același nume de Ecaterina Ipsilante.

Hanul Krezulescu, între Pasajul Român și Palatul Regal.

Hanul Greceanu, pe amplasamentul Palatului Nifon.

Hanul Stavropoleos, lângă biserica cu același nume.

Hanul Zlătari, construit în sec. XVIII, în colțul străzii Lipscani, de jur împrejurul Bisericii Zlătari; era reședința favorită a bancherilor vremii; a fost demolat în 1904.

Hanul Sf. Ioan cel Mare se găsea pe locul unde este C.E.C. Bank.

Hanul Gabroveni, în spatele Curții Vechi. Aici trăgeau negustorii bulgari din Gabrovo, de unde numele, precum și cel pe care-l poartă și astăzi strada (Gabroveni), una din cele mai frumoase și pline de viață din vechiul București.

Hanul Roșu, ridicat în colțul străzii Smârdan spre Dâmbovița, a ars în 1838.

Hanul Verde, pe strada Carol (Franceză).

Hanul Tănase, se crede că este același cu Hanul cu tei, pe strada Lipscani.

Hanul Zamfir, pe strada Șelari.

Hanul Băltăreț, lângă Hanul Zamfir.

Hanul Manuc, construit în 1808 pe malul Dâmboviței de un armean bogat, Manuc bei.

Hanul Ghermani.

Cel mai mare (sau cel mai vestit) dintre ele era Hanul Șerban Vodă. Fațada spre strada Lipscani măsoară 105 metri, iar adâncimea, pe ulița Nemțească (actuala stradă Smârdan) – 70 metri. Radu Olteanu adună, în *Bucureștii în date și întâmplări*, informații copleșitoare: arhimandritul Visarion Lambratis a construit în fundul curții hanului case cu două etaje, în care se vor instala Casa de Depuneri și Consemnațiuni, un spital, o farmacie, cancelariile mănăstirii Cotroceni și alte instituții. În anul 1823, hanul avea patruzeci și cinci de încăperi,

peste douăzeci și cinci de magazine, șaptesprezece bucătării și patru săli mari la etaj. În 1829 era aici și o moară cu cai, precum și Cantoria (administrația, birourile) ostășeștilor spitaluri. După 1800, zarafii Salomon Halfon (1790-1842) și Hillel Manuach se instalează în han. În 1848 este menționat în han atelierul de dagherotipie al lui Johann Bauman, iar în 1859 funcționa aici și o librărie. În 1843, în sălile mari s-a deschis un pension, cu patru clase, al lui Șt. Caliva, iar Elisabeta Știrbei, soția marelui vornic Barbu Știrbei, închiriază hanul pentru un cămin cu o sută de fete sărace. Între 1869-1873, în casele din fundul curții (de la 1803), spre Ulița Germană, era sediul Casei de Depuneri și Consignațiuni, al Imprimeriei Statului și al Direcției Monitorului Oficial. Apoi hanul Șerban Vodă a fost demolat și pe locul lui s-a construit Palatul Băncii Naționale a României.

Uneori, meseriile mergeau mână-n mână. Manuc Bei, de pildă, care a avut în mână și firmanul de domn al Moldovei (demnitate pe care n-a mai apucat-o, din cauza războiului), era putred de bogat, diplomat și zaraf (a împrumutat „țara” cu sume uriașe, în mai multe rânduri) și a construit un han ajuns vestit, imortalizat în toate stampele de la începutul veacului al XIX-lea.

Amedeo Preziosi.
Piața Constantin Vodă.

Pe măsura dezvoltării oraşului și înfloririi comerțului, zarafii au cedat locul băncilor. Care, la rândul lor, au favorizat dezvoltarea vieții comerciale și mai apoi industriale. „Bancheri și case mai mici de bancă - scrie Constantin C. Giurescu – au existat încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Cităm astfel pe Solomon Halfon, de la care s-a păstrat o scrisoare cifrată adresată lui la 17 septembrie 1830 de căminarul Ștefan Hagi-Moscu, al cărui răsunător faliment, în 1838, după ce i se protestaseră câteva polițe la Viena, a lovit mulți bucureșteni ce-i încredințaseră nu numai economiile lor, dar și zestrea fetelor, banii copiilor minori și, uneori, întreg capitalul; pe Manoah Hillel, al cărui «contoar» sau birou de comerț a ars în focul cel mare din 1847 și care a donat, prin testament, importanta sa avere Universității din București pentru burse și premii. Acești bancheri dădeau bani cu împrumut, dar cu dobânzi ridicate; aveau și relații cu casele din străinătate, trăgând asupra lor polițe și onorându-le pe ale acelora. În octombrie 1865, sub Cuza, se întemeiază Banca României, cu un capital vărsat de zece milioane; ea va deveni, după decenii, Bank of Roumania Limited. Dar o viață bancară importantă începe în București abia după întemeierea, în 1880 – a început să funcționeze la 1 decembrie – Băncii Naționale a României.”

Cum se desfășurau lucrurile în prima parte a secolului al XIX-lea, înain-

Ludwig Angerer. București, Pod pe Dâmbovița, 1856.

tea apariției Băncii Naționale a României, reiese elocvent din povestea „bancherului” Solomon Halfon (informațiile care urmează apar întocmai în *Cronologia Bucureștilor. Zilele, faptele, oamenii Capitalei, de-a lungul a 530 de ani*, de Gheorghe Parusi). Stabilizat în București în 1828, Solomon Halfon deschide în Hanul Șerban Vodă o zărafie, desfășurând în paralel și activități comerciale, în tovarășie cu brașoveanul Ghiță Opran. Halfon va concesiona accizele exportului de lemne și sare, devenind în scurtă vreme principalul bancher din București. Finanțarea domnitorului Alexandru Dimitrie Ghica îi va aduce în 1835 căftănierea cu pitac și dreptul de a cumpăra moșii; în 1838 va fi concesionarul vâmlor și salinelor. După moartea

Luigi Mayer. Podul Mihai Vodă, 1794.

Centru istoric financiar-bancar al Bucureștilor

Altă imagine
cu Hanul lui Manuc.

lui, în 1842, fiii săi, Abraham, Iosif și Nissim, vor continua să dezvolte activitatea bancară având relații cu marile firme ale vremii, Rothschild și Rougemont.

Istoricul de artă Cezara Mucenic sublinia câteva aspecte importante în *Străzi, piețe, case din vechiul București*: "Zarafii își desfășurau activitatea într-un tip de prăvălie, mulți activând, după cum spun documentele, în Hanul Zlătari, han

ce exista în jurul bisericii omonime până în 1903, când va dispărea în favoarea lărgirii Căii Victoriei. Abia complexa activitate bancară va impune realizarea investițiilor pentru ca respectivele instituții să-și construiască sedii adaptate activității lor specifice. Realizarea clădirilor care să răspundă noului program de arhitectură este o acțiune cu dublu scop. Se urmărește, pe de o parte, asigurarea bunei funcționalități a băncii, iar pe de altă parte demonstrarea prestigiului de care se bucură."

Odată cu modernizarea României, care s-a desfășurat rapid după transformarea statului în Regat, în 1881, și transformarea radicală a Bucureștilor, s-a schimbat și centrul vechi, din jurul Curții Domnești. Au apărut clădiri noi, din ce în ce în mai sofisticate, construite după planurile unor arhitecți străini sau ale unor arhitecți români școliți la universități apusene. Hanurile, chiar și cele vestite, au căzut sub târnăcoape și lopeți, ulițele de lut sau pavate cu grinzi de stejar (cum era Ulița Domnească, Strada Franceză de azi) au fost înlocuite cu străzi pietruite, acoperite de macadam și asfalt.

Banca Națională a României a fost înființată ca bancă centrală după modelul băncii centrale a Belgiei. În dezbaterile parlamentare asupra proiectului de lege, ministrul Finanțelor, Ioan Cămpineanu, s-a opus participării capitalului străin la constituirea Băncii Naționale. Capitalul băncii a fost stabilit la 30 de mi-

Piața Sfântul Anton.

lioane, din care 20 de milioane prin subscripție publică, iar 10 milioane - depuse de stat.

Apoi – cum foarte plastic scria cineva – ca într-un stup fremătând de viață au văzut lumina zilei numeroase societăți de asigurare și bănci care parcă se întreceau să aibă reședințele cât mai aproape de banca centrală. Sistemul bancar românesc a prins avânt. În 1900, existau 27 de bănci. În 1913, numărul lor crescuse la 197.

Pe măsura dezvoltării economice, numărul celor care apelau la scontul B.N.R. creștea, iar băncile comerciale preluau sarcina de a examina starea

Strada Carol, iarna 1928.

Anuare la sfârșit de secol XIX și început de secol XX

Potrivit Anuarului General al României pe anii 1896-1897, care cuprindea „adrese din București și districte” și era editat de ziarul „L'Indépendance Roumaine”, în București, în centrul vechi, funcționau: Banca Agricolă (intrarea Șlater), Aleea Carmen Sylva; Banca Națională, Lipscani, 7; Banca României, Lipscani, 94; Creditul Rural, Colței, 27; Creditul Urban, Doamnei, 10/12; Creditul Agricol, sucursala Ilfov, Academiei, 12; Elias A.H. frații, Lipscani, 80; Ghermani N. Fils, Smârdan, 23; Halfon S. & Fiu, Doamnei, 11; Jeschek & Co, Lipscani, 1; Marmorosch Blank & Cie, Lipscani 8; Poumaz Jacques Ssor Xanto, Doamnei, 5; Staehly I. & Cie, Doamnei, 12 bis; S. Weisengrün & Reiss, St. Nicolai Șelari, 3; Wakdberg M. de, Smârdan, 35; Zahareanu & Cie, Lipscani, 47. Același Anuar mai publica o listă cu 25 de „bancheri” și adresele lor – între ei, I.L.Bercovici, N. Chrissoveloni, frații Haitas.

Iar ceva mai jos – societățile de asigurări existente la acea vreme, cu consiliile de administrație și chiar – în cazul Societății Generale de Asigurare „Națională” – cu numele celor 51 de funcționari (!)

Două decenii mai târziu, în Anuarul Socec, tipărit de Socec & Co și intitulat România și capitala București 1913, apare o listă cu „bancheri (case de bancă)” – în număr de 27 și „Bănci (societăți)” – în număr de 37 (!). În acest Anuar se găsesc și reclame de câte o pagină la diferite bănci și societăți de asigurare – Banque de Roumanie, Marmorosch Blank, Jeschek & Co, Banca Agricolă (aceasta anunța, între altele, că “face avansuri” și “primește depozite spre fructificare”), Banca Românească (cu Spiru Haret administrator-delegat), Banca Comercială Română (care, între altele, “pune la dispozițiunea publicului case de fier cu compartimente de diferite dimensiuni, pentru păstrarea obiectelor de valoare, ca titluri, documente, acte de proprietate, bijuterii și argintării etc”. Același anunț mai spunea că “subsolurile băncii sunt din materialuri incombustibile, având pereții de un metru grosime, izolați pe toate laturile, așa încât se găsește la adăpostul oricui pericol de incendiu”), Banca Generală Română, The Bank of Roumania, Banca Ilfov, Banca Fortuna, Societatea de asigurare Dacia-România, Societatea de asigurări “Națională”, Societatea română de asigurări „Patria”. Majoritatea acestor anunțuri prezentau consiliile de administrație.

Centru istoric financiar-bancar al Bucureștilor

Ce spune ghidul orașului din 1921

În 1921, Ghidul Pânteia (Planul și ghidul orașului București) notează următoarele bănci numai pe strada Lipșcani: Banca Agricolă, Banca Bercovici, Banca Leo Bernștein, Banca Cerealiștilor, Banca Chrissoveloni, Banca Cobilovici, Banca Româno-Armeană, Banca de Comerț și Industrie, Banca Eftimiu, Banca Finkels, Banca Fortuna, Banca Generală a Țării Românești, Banca Ionescu, Banca Iosef Cohen, Banca Petrol, Mine și Industrie, Banca Samuel și Banca Națională a României. În total sunt menționate 51 de bănci cu activitate în zonă. Dar puține au sedii special construite pentru această funcțiune. (Apud Cezara Mucenic)

participanților la scont, „deoarece chiar ele scontau efectele acestora, după care le prezentau la rescont la B.N.R.” În jurul "Citatelei", cum era numită Banca Națională, se grupează bănci mai mari sau mai mici, dar foarte active, precum și societăți de credit și asigurări.

Cum se explică numărul foarte mare de bănci de după primul război mondial? Perioada postbelică a fost favorabilă dezvoltării sistemului de credit și bancar, în principal în condițiile consolidării unității de stat, formării pieței interne unice, refacerii și dezvoltării economiei naționale. Procesul de concentrare și centralizare a capitalului, de colaborare a capitalului industrial cu cel bancar a dus la creșterea numărului băncilor și al capitalului acestora. Numai în anii 1919-1921, numărul societăților anonime bancare a crescut de la 487 la 556, iar capitalul acestora a sporit de la 1.010,1 milioane, la 2.406,4 milioane lei

(vezi Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, Vol. II, Partea I).

În general, a crescut mai ales numărul băncilor mari, acestea ocupând, prin investiții, importante sectoare economice. Spre exemplu, Banca Românească controla 25 bănci mai mici și 52 de întreprinderi industriale, Banca de Credit Român controla 46 de întreprinderi industriale, Banca Marmorosch-Blank controla 9 bănci și 58 de întreprinderi industriale.

Între 1922-1925 depunerile la bănci au sporit de peste 4 ori, de la 4 miliarde lei la 16,8 miliarde lei. În același timp, operând cu dobânzi de 20-25% anual, băncile încurajau contractarea de împrumuturi.

Sistemul de credit era clădit în jurul B.N.R., care acoperea cea mai mare parte a creditelor primite de industria mare și marile bănci românești și era dominat de 9 mari bănci: Banca Românească, Banca Marmorosch-Blank, Banca de Credit Român, Banca Comercială Română, Banca Chrissoveloni, Banca Generală a Țării Românești, Banca de Scont, Banca Comerțului din Craiova și Banca Agricolă.

Așa se face că, la începutul celui de-al doilea război mondial, numărul băncilor comerciale sporise la 410 în toată țara (363 dintre ele erau societăți anonime, 21 – societăți în nume colectiv, 14 – societăți cooperative pe acțiuni, 2 – sucursale de bănci străine și 1 - so-

Piața
Sfântul Gheorghe.

Spre Piața de Flori, 1928.

Hanul Zlătari, înainte de demolare.

Strada Doamnei, Cinema Terra.

cietate comercială publică). Numai în București erau... 180 de bănci! Cea mai mare parte dintre ele, adică peste 140, își aveau sediile în perimetrul financiar din jurul Băncii Naționale.

Textele care urmează încearcă să aducă la lumină, din informații risipite ici-colo, din documente și cărți rare, o imagine cât mai veridică a acestei aglomerări de instituții financiare instalate în centrul vechi al Bucureștilor, numit azi de unii, pe drept, *Centru financiar* – bănci, societăți de asigurări, instituții de credit. Un perimetru care, reabilitat cum se cuvine, își poate împlini vocația.

Am ordonat textele albumului în felul următor: băncile, începând cu Banca Națională a României, instituțiile de credit financiar, societățile de asigurări, bucla încheindu-se cu Casa de pensii a B.N.R. și Pasajul Villacrosse. Desigur, ca orice trecere în revistă a acestor instituții, și aceasta poate fi suspectată de subiectivism.

Bănci din interbelic

Pentru a ilustra afirmația de mai sus, încercăm o succintă trecere în revistă a băncilor existente în jurul „Citadelei” în anii ‘20:

- pe strada Smârdan: cinci bănci mari (societăți anonime) – Anglo-Levant, Comercială Română, Elvețiană și Română, Românească, Fortuna; treisprezece bănci mici (cu doar câțiva asociați, numite “Case de bancă”) - Chiristigiilor, Jose Arié, Becker & Packer, Berkowitz, Harry Feldmann, Luzuris, Martin Benedict, Mendelsohn & Co, Jean Paucker, Rădulescu & Mohnblatt, Saporta Senior & Co, Spiegler, Mărculescu;

- pe strada Lipscani: Banca Națională a României, Comerțului, Agricolă, Chrissovelloni, Carpaților, de Petrol, Mine și Industrie, Română de Comerț și Credit Praga, Română de Comerț, Universală de Comerț, Unirii, Leo Bernstein, Frații Calmanovici, Cobilovici, Finkels & Co, Samuel Iosef;

- pe strada Doamnei (numită pe atunci Paris, apoi Mauriciu Blank): Marmorosch-Blank, Continentală, Industrială din București, Dacia Traiană, Moldovei, Negoțului, Românească a Orientului, Banca Sindicatului Agricol Ialomița, Dacia Iași, de Comerț și Depozite, de Credit Popular, Pieței, Jacques Benzal, Feyns & Co, Zissu Fessler, Frații Halpern;

- pe strada Eugeniu Carada: Anglo-Română, Banca de Scont, The Bank of United States, Aftalion, Feldstein & Vainstein, Juster Rosenberg & Co;

- pe strada Ion Ghica (numită pe atunci Vestei, apoi Bursei): Comercială Italiană și Română, Elvețiană de Depozite din România, Franco-Română, Poporului, Viticolă a României;

- pe strada Academiei (numită pe atunci R. Poincaré): Petrolieră a României, Sindicatului Agricol Dâmbovița, Țărănească, Centrala Băncilor din provincie, Cerealiștilor, Alschek;

- pe strada Băncii Naționale (dispărută în 1938-39, odată cu începerea construcției Palatului nou al B.N.R.): Banca de Industrie și Comerț, Transilvania, Societatea Națională de Credit Industrial, Cohen-Jacques Elias, Mendelsohn & Co.;

- în Pasajul Macca-Villacrosse: Banca de Intreprinderi Comerciale și Industriale, Ellino-Română, Grosswald & Marcovici, Mayer, Alchek & Campus, Albert Semah.

Mai existau bănci și pe alte străzi din zonă - Șelari, Stavropoleos, Franceză, Blănari. Majoritatea restaurantelor și cafenelilor din centrul istoric de azi erau pe atunci sedii de bănci mai mari sau mai mici. Zona Lipscani-Marchitani, devenise pe jumătate bancară.

Centru istoric financiar-bancar al Bucureștilor

Centrul vechi, stup de bănci și instituții de credit.